

Antti Aaltonen ja Johanna Lähteelä

Kirjat näkyviksi: Instagram, Youtube ja podcastit yhteisöllisinä kirjavinkkareina

(yhteisöllinen lukeminen, Instagram, Youtube, podcast, bookstagram, booktube)

Internet ja sosiaalinen media ovat muuttaneet lukutottumuksia huomattavasti.

Verkkoympäristön uudet lukutaidot pohjautuvat sosiaaliseen kanssakäymiseen, mutta verkosta löytyy myös eriytynyttä yhteisöllisyyttä, kuten erilaisia blogirinkejä (Herkman & Vainikka, 2012). Verkkoyhteisöllisyys tarjoaakin paljon hyviä työkaluja lukemaan innostamiseksi.

Bookstagram

Kirjavinkkariyhdistys määrittelee blogissaan bookstagramin Instagramin kirjanurkaksi, jossa käyttäjät julkaisevat Instagram-tileillään kuvia kirjoista, joita ovat ostaneet, lukeneet, haluaisivat lukea ja niin edelleen. Instagramista löytyy tunnisteella #bookstagram lähes 34 miljoonaa mainintaa, joten kyse on hyvin laajasta ilmiöstä. Suomenkielisellä tunnisteella #kirjagram julkaisuja on kirjoitushetkellä reilut 25 000.

Rauman opettajankoulutuslaitoksen toisen vuoden luokanopettajaopiskelijat saivat lukuvuodeksi 2018–2019 käyttöönsä BookBeat-sovellukset, joiden avulla on mahdollista kuunnella äänikirjoja tai lukea e-kirjoja. Kurssin kantavina teemoina olivat multimodaaliset tekstit, lukemisen muuttuvat tavat sekä luetun kirjallisuuden käsittelyn keinot. Jokaisen opiskelijan piti lukea tai kuunnella kurssin aikana vähintään yksi vapaavalintainen kirja ja tehdä siitä julkaisu koko kurssin yhteiselle Instagram-alustalle, joka sai nimekseen "Letkeää lukemista". Instagram-palvelussa profiili on nimellä *letkeaalukemista*. Nimi kuvaa sitä, ettei lukemisen tarvitse olla jäykkää pönöttämistä vaan nykyään esimerkiksi mobiililaitteiden ansiosta kirjaan voi syventyä missä vain, milloin vain ja miten vain – vaikkapa äänikirjaa kuuntelemalla. Julkaisuja Instagram-tilille tuli yhteensä 75, ja ne kuvaavat esimerkiksi lukutapaa, lukupaikkaa, lukukaveria tai luettua kirjaa. Useassa julkaisussa yhdistyy monta elementtiä. Lisäksi jokaisen kuvan alla on lyhyt kuvaus, jolla houkutellaan muita lukemisen tai luetun pariin. Esimerkiksi

lentokonekuvassa on tekstinä: “Kirjojen kuuntelu onnistuu kätevästi myös offlinessa. Omalla lennollani kuuntelin Michelle Obaman Minun tarinani -teosta, joka vie kuuntelijan kulissien taakse. - Susanna”

KUVA 1, KUVA 2

KUVA 3, KUVA 4

Letkeaalukemista-tilillä on paljon opettajaopiskelijoiden bookstagram-päivityksiä, joista saa erilaisia lukuvinkkejä.

Bookstagram sopii parhaiten yläkouluun ja lukioon, sillä sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. Kuitenkin monilla alakouluilla on luokan tai koulun yhteisiä Instagram-tiliä. Esimerkiksi helsinkiläisen Vallilan alakoulun tilillä (vallilan_ala_asteen_koulu) on seuraajia noin 250 ja vaikkapa vantaalaisella Jokiniemen koululla (jokiniemen.koulu) melkein 600. Sosiaalisen median kanava Instagram on ikärajastaan huolimatta hyvin yleisessä käytössä alakoululaisilla ja osittain myös kouluilla

Ideoita luokkaan

- Luokan tai koulun yhteinen bookstagram-sivusto on helppo toteuttaa niin, että henkilökunta julkaisee sisällön oppilaiden puolesta. Kanavaa voidaan tarkastella yhdessä ja jakaa kirjavinkkejä.
- Oppilaiden kanssa voi toteuttaa historiallisten tai fiktiivisten henkilöiden bookstagram-tilit.

Podcastit

Kielitoimiston sanakirjan mukaan podcast-lähetys tarkoittaa ääni- tai videotallenteen lähettämistä verkkosyötteenä tietokoneeseen tai muuhun vastaanottimeen. Suurin osa podcasteista on äänimuotoisia ja niiden suosio on kasvanut suuresti 2010-luvulla. Monet kuuntelevat podcasteja mukana kulkevalla mobiililaitteella, jossa on verkkoyhteys. Näin erilaiset viihdettä tai tietoa tarjoavat tai yhdistelevät ääniohjelmat kulkevat mukana missä tahansa. Podcastien etu on myös se, että ne ovat käytännössä aina maksuttomia.

Kirjallisuusteemaisissa podcasteissa keskustellaan kirjallisuudesta hyvin laajasti. Teemat liittyvät tuoreisiin julkaisuihin, teosten analysointiin, arvioihin ja vinkkaukseen, kirjallisuuden hyötyihin, lukuharrastukseen ja eri genreihin. Niissä voidaan myös

tarkastella kuuntelijoiden kysymyksiä, jolloin kirjallisuuden käsittelystä tulee entistä vuorovaikutuksellisempaa. Jaksojen nimet ovat usein hyvin informatiivisia ja kertovat, mistä jaksossa keskustellaan. "Kirjapinon takaa"-podcastin jaksot ovat esimerkiksi "Äitienpäivän kirjavinkit", "Synkkiä kartanomaisemia ja yksi varsin outo kissa – luimme toistemme suosikkikirjat" tai "Kevään kirjakatalogien kimpussa".

Podcastista huomaa myös nopeasti, mikäli teema tai käsittelytapa ei tempaa mukaansa. Jaksoa on helppo vaihtaa, ja tarjolla on hyvin eripituisia jaksot. Esimerkiksi Jenni Lindvallin ja Essi Rötkösen Lukuvika-podcastin jaksot pituus pyörii tunnin molemmin puolin, kun vaikkapa Bazian Prudensin Kirjapodin jaksot suurin osa on parikymmenminuuttisia. Jaksojen pituus kuitenkin vaihtelee usein myös saman podcastin sisällä.

Reader, why did I marry him? -blogissa on listattu suomenkielisiä kirja-aiheisia podcasteja:

- Sivumennen (Jonna Tapanainen ja Johanna Laitinen)
- Takakansi (Marko Suomi)
- Kirjan taajuudella (Tuomas Aitonurmi)
- Oma huone (Anniina Nirhamo ja Ulla Lehtinen)
- Ääniä kirjastosta (Lahden kirjasto / Maisku Myllymäki)
- Kertojan ääni (Essi Pulkkinen ja Jukka Ahola)
- Kirjava kammari (Karoliina Timonen)
- Kirjapinon takaa (Lilli ja Sonja)
- Lukuvika (Jenni ja Essi)
- Kirjapodi (Bazian Prudens)

Ideota luokkaan

- Yksin, pareittain tai ryhmässä käsikirjoitettu podcast on yksi mahdollisuus tarkastella esimerkiksi koulussa luettuja kirjoja. Mikäli kaikki ovat lukeneet saman teoksen, opettaja voi apukysymysten avulla ohjeistaa oppilaita keskustelemaan kirjasta ja äänittämään keskustelun.

- Jokaisen oppilaan ei välttämättä tarvitse lukea samaa teosta. Ryhmässä voidaan keskustella esimerkiksi omista lempikirjoista tai arvostella viimeksi luettuja teoksia. Myös esimerkiksi lukemiseen liittyvistä lapsuusmuistoista tai omista lempilukupaikoista ja -tavoista (äänikirja, e-kirja, printti) voidaan puhua.
- Podcast on helppo äänittää esimerkiksi ilmaisella Audacity-ohjelmalla. Käytännössä myös koulun tarjoamilla mobiililaitteilla, esimerkiksi iPadilla, on hyvät nauhoitus- ja leikkausominaisuudet, joiden avulla omia podcasteja on helppo ja nopea luoda.

Booktube

Youtube-videossa näkyy vaaleatukkainen 16-vuotias tyttö, käyttäjänimeltään Pinkku Pinski, joka nostaa käsiinsä kirjan, jonka hän on lukenut. Hän selostaa, mistä kirjasta on kysymys ja kertoo lopulta oman mielipiteensä kirjasta: ”Tää oli oikeesti ihan sikaihana kirja ja helposti ymmärrettävä ja luettava.” Videolla on yli 58 000 katselukertaa.

Kyseessä on booktube-ilmio, eli bloggaajat suosittelevat Youtubessa kirjoja toisilleen. Ei liene kenellekään opettajalle yllätys, että Youtube on tällä hetkellä suuressa suosiossa oppilaiden parissa. Booktube-kanavissa on monipuolista sisältöä kirjallisuudesta: kirja-arvosteluja, viime aikoina hankittujen kirjojen esittelyä, lukulistoja tai kuukauden lukusuosituksia, yleistä keskustelua kirjallisuudesta, lukupiirejä sekä erilaisia haasteita eli tägejä (tag).

KUVA 5, KUVA 6

Youtuben kirja-aiheisissa videoissa esitellään luettuja kirjoja tai käsitellään kirjoihin liittyviä kysymyksiä.

Nuorille on tärkeää kokea kuuluvansa johonkin. Booktube tarjoaa nuorille yhteisön, jossa luetaan ja tuotetaan mediasisältöä. Nuorien booktubettajien mukaan erityisen tärkeää videoiden tuottamisessa on huumori ja oma tyyli. (Ehret et al., 2018.)

Booktubettajat oppivat teknisiä (ääni ja valaistus), teknologisia (videoiden muokkaus ja niiden lataus Youtubeen), retorisia (mielipiteen perustelu), sosiaalisia sekä kaunokirjallisia taitoja (oppivat puhumaan kirjoista ja ymmärtämään kirjallisuutta) (Albrecht, 2017). Booktube-ilmio kattaakin useita POPSin (2014) laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Se opettaa tekemään havaintoja, tuottamaan ja jakamaan tietoa sekä argumentoimaan ja kokeilemaan erilaisia työtapoja (L1). Booktube rohkaisee

vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun (L2), ja sen avulla tekstejä voi tulkita audiovisuaalisesti ja digitaalisesti (L4). Booktube-videoiden tuottaminen kehittää myös luovia tv-taitoja sekä mahdollistaa omien ideoiden ja ajatusten näkyväksi tekemisen (L5). (POPS, 2014.)

KUVA 7.

Tyypillisen booktube-kanavan videokuvaus. Käyttäjänä Anniina's books.

Suomalaisia booktubettajia

- Anniina's books
- Syyslukija
- lukutiloissa
- Bibbidi Bobbidi Book
- kirjakultti
- FOR YA: keskustelua YA-kirjoista (Young Adults) eli nuorten aikuisten kirjallisuudesta
- Lukuhirnu Hertan lukuvinkit: 10-vuotias Hertta antaa lukuvinkkejä

Suomalaisia tubettajia, joiden videoissa käsitellään toisinaan myös kirjallisuutta

- mansikkka: oman elämän kammelluksia ja kirjasuosituksia
- punaviinimaria: kirjoja, kauneutta, vaatteita, musiikkia
- Kalenterikarju: 29-vuotias Mikko puhuu kestävästä kehityksestä, masennuksesta ja kirjoista
- Kirjastokaista: lukukoira Sylvin seikkailuja ja julkkisten haastatteluja

Ideoita luokkaan

- Pyydä oppilaita etsimään yksi hyvä booktube-video ja kertomaan: Miksi video on hyvä? Millaisia perusteluja tubettaja käyttää mielipiteissään? Löytyykö itseäsi kiinnostavaa kirjaa?

- Pohtikaa, mitä hyviä ja huonoja puolia booktubessa on. Tässä voi ottaa huomioon myös helpon plagioinnin mahdollisuuden sekä tubettajien kaupallisen yhteistyön kustantajien kanssa. Entä mitä kaikkea booktubettajan tulee ottaa huomioon videota tehdessään?
- Tehkää kirja-arvostelu tai lukupiiri booktube-videona.
- Etsikää verkosta tai keksikää itse erilaisia tägejä eli haasteita, joita voitte toteuttaa luokassa ja haastaa muita. Hyvä esimerkki on suomenkielisissä booktube-videoissa kiertävä haaste "Onko sinulla kirja, jossa...?", jossa on 20 kysymystä ja kahdeksan minuuttia aikaa esitellä kirjahyllystä näitä kysymyksiä vastaavia kirjoja. Esimerkiksi: "Onko sinulla kirjaa, jonka kannessa on vähintään kolme ihmistä?"
- Verkossa on myös paljon sivustoja, joissa suositellaan kirjoja.
<https://www.goodreads.com> : kansainvälinen kirjojen luettelointisivusto, johon voi tehdä omat tunnukset ja tallentaa kirjoja lukulistalle sekä arvioida kirjoja
<https://www.kirjavinkit.fi/> : suomenkielinen sivusto, kattavasti eri genrejen suosituksia
<https://www.risingshadow.fi/> : suomenkielinen sivusto, spefi eli scifi- ja fantasiakirjallisuuden suosituksia

Lähteet

Albrecht, K. 2017. Positioning BookTube in the publishing world: An examination of online book reviewing through the field theory. *Book & Digital Media Studies*. Leiden University.

Ehret, C., Boegel, J. & Manuel-Nekouei, R. 2018. The Role of Affect in Adolescent's Online Literacies: Participatory Pressures in BookTube Culture. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 62 (2), 151–161.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). 2014. Helsinki. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu 8.8.2019.

Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Lukemisen tavat: lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Tampere University Press.

